

SAKSBEHANDLER
Berit Rønsen

VÅR REF.
25/03799-4

DERES REF.

VÅR DATO
22.10.2026

DERES DATO

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Adresseinformasjon fylles inn ved ekspedering. Se mottakerliste nedenfor.

Tåtøy vestre - 12/3 - Kragerø kommune – Varsel om oppheving av fredningsvedtak

Riksantikvaren varsler med dette at vi vil oppheve fredningsvedtaket av 27. februar 1924 for hovedbygningen på Tåtøy vestre (ID 86875-1), gnr. 12, bnr. 3 i Kragerø kommune, jf. forvaltningsloven § 16. Vi viser til brev fra Telemark fylkeskommune til Riksantikvaren 25. september 2025, med anmodning om oppheving av fredningen på bakgrunn av omfattende endringer og vesentlig redusert kulturminneverdi. Vi viser videre til påfølgende korrespondanse og møte med representanter for eier, Palamedes AS, i 2026.

Bakgrunn for saken

Hovedbygningen på Tåtøy vestre ble fredet etter bygningsfredningsloven av 1920 § 2 andre ledd 27. februar 1924. På den tiden bestod fredningsvedtaket av en liste over eiendommer som ble fredet samtidig. Tåtøy vestre var oppført i listen som "*Taatö. Hovedbygningen.*" Vedtaket ble tinglyst 27. oktober 1924.

Bygningsfredningsloven ble erstattet av lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kulturminneloven). Loven trådte i kraft 15. februar 1979 og regulerer i dag fredningsvedtak etter den eldre loven.

Som et forarbeid til fredningen i 1924 leverte Den antikvariske bygningsnemnd en rapport der Tåtøy vestre ble omtalt slik:

"Taatö (g. nr. 12, b. nr.1). Hovedbygningen er en to-etages laftet tømmerbygning med staaende panel og valmtak; den skal være oppført for sorenskriver og kancelliraad Henrich Jørgen Poulssen (død 1779), men blev*

ombygget til sin nuværende skikkelse antagelig i krigskommisær Henrich Georg Tønders tid (død 1834); hovedfacaden har et klart og rolig præg med sin symmetriske placering av vinduerne, som er høiere i over- end underetagen; det indre viser godt snekkerarbeide; særlig kan man merke sig den stilfulde trappopgang og festsalen ovenpaa med sit søilebaarne galleri i den ene enden; i Tønders tid var der ogsaa en stor anlagt have med drivhus, fiskepark, dyrepark o.s.v."

*Beskrivelsen av bygningen er ikke riktig; bygningen er oppført med tømret sleppverk i første etasje og utmurt bindingsverk i andre etasje.

Tap av kulturhistorisk verdi

Da Tåtøy vestre ble fredet i 1924, var Den antikvariske bygningsnemnd særlig opptatt av bygningens arkitektoniske uttrykk, de bevarte interiørene i trappeoppgangen og festsalen (ballsalen), og hageanlegget som tidligere hadde vært der. Tåtøy vestre var et kulturhistorisk godt eksempel på et norsk lystgårdsanlegg fra det tidlige 1800-tallet, med interiører og omgivelser som fortalte om menneskene og livet på lystgården. Hovedbygningen ble fredet for å sikre disse verdiene for fremtidige generasjoner.

Siden fredningstidspunktet i 1924 har det vært gjort omfattende endringer på bygningen. Både lovlige og ulovlige. Summen av endringer over tid, har medført at det i dag er lite igjen av de opprinnelige materialene, detaljeringen og det arkitektoniske uttrykket som på fredningstidspunktet gjorde bygningen til et godt eksempel på en lystgårdsbygning. Blant annet er alle ytre elementer skiftet ut (som kledning, vinduer, listverk og dekor), det meste av innvendige overflater og dekor er fjernet, vesentlige deler av selve bygningskonstruksjonen er skiftet ut, og det er gitt dispensasjon for nødvendig ny takkonstruksjon.

Forholdet som gjelder ulovlige tiltak og brudd på kulturminneloven, ble anmeldt høsten 2025. Saken ble henlagt av politiet, og etter klage endelig henlagt av statsadvokaten.

Vurdering og begrunnelse

Telemark fylkeskommunes vurdering

Telemark fylkeskommune har i brevet til Riksantikvaren 25. september 2025 redegjort grundig for endringshistorikken og tapet av kulturhistorisk verdi på Tåtøy vestre. Bygningen er nå under istandsetting og i en situasjon hvor betydelige konstruksjonsmessige utfordringer vil kreve nye store og kostnadskrevende inngrep, og ytterligere tap av kulturminneverdi. Dersom skadene på kulturminnet som følger av ulovlige tiltak i tillegg skal gjenopprettes, vil kostnadene bli uforholdsmessig store. Tilbakeføring kunne vært pålagt eierselskapet for egen regning, jf. kulturminneloven § 16, men man vil uansett sitte igjen med en bygning hvor anslagsvis mer enn 60 % av

bygget er nytt og hvor endringene ikke er basert på dokumentasjon i tilstrekkelig grad. I tillegg legges det noe vekt på at eierselskapets tidligere leder, som stod i front for de omtalte tiltakene, har gått bort.

Telemark fylkeskommune mener på bakgrunn av dette at det verken er samfunnsøkonomisk hensiktsmessig eller kulturminnefaglig regningssvarende å opprettholde fredningen.

Riksantikvarens vurdering

Det skal ligge helt særlige forhold til grunn for at en fredning etter kulturminneloven kan oppheves. Riksantikvaren har gått grundig gjennom saken. Vi har hatt møte med representanter for eierselskapet, som har lagt frem ytterligere dokumentasjon og kostnadsoverslag på gjenstående istandsettingsarbeider på bygningen.

Etter en samlet vurdering, stiller Riksantikvaren seg bak Telemark fylkeskommunes konklusjon. Kulturminneverdiene på Tåtøy vestre vil ikke kunne reetableres i tilstrekkelig grad til å forsvare fredningsstatusen, uten at dette samtidig vil kreve en ressursbruk så stor at den går ut over andre kulturminner. Dette gjelder både økonomisk og kapasitetsmessig for kulturmiljøforvaltningen. Legges det økonomiske ansvaret på eier istedenfor forvaltningen, jf. § 16, vil man uansett sitte igjen med et kulturminne som har tapt sin autenticitet, og som i vesentlig grad vil være en kopi bygd på svak og til dels manglende dokumentasjon.

Med dette som bakgrunn, varsler Riksantikvaren at fredningsvedtaket av 27. februar 1924 for hovedbygningen på Tåtøy vestre, vil oppheves.

Når fredningen oppheves, vil vi sterkt oppfordre Kragerø kommune til å regulere eiendommen til hensynssone – Bevaring av kulturmiljø, gjennom plan- og bygningsloven. En slik regulering vil ivareta opplevelsen av det helhetlige lystgårdsanlegget slik det ligger i landskapet på Tåtøya. Regulering til hensynssone vil gi vern både til den overordnede arkitektoniske utformingen av bygningen, og til hageanlegget hvor det er sannsynlig at det kan ligge rester av et storslått anlegg under gressmatten.

Konsekvenser av en oppheving

En oppheving av fredningen innebærer at restriksjonene etter kulturminneloven faller bort. Vanlige byggesaksregler etter plan- og bygningsloven vil fremdeles gjelde.

Retten til å søke fylkeskommunen om statlige tilskudd fra post 71 til *istandsetting og vedlikehold av fredete kulturminner i privat eie*, faller også bort. Eier kan imidlertid

søke om tilskudd fra [Kulturminnefondet](#) og andre som gir tilskudd til ikke-fredete kulturminner.

Tinglyst heftelse vil bli slettet.

Videre saksgang

Eventuelle kommentarer eller innspill til varselet om oppheving av fredningsvedtaket for hovedbygningen på Tåtøy vestre, sendes Riksantikvaren innen tre uker fra dette brevet er mottatt, jf. forvaltningsloven § 16 om forhåndsvarsling.

Etter at vedtaket om oppheving av fredningen er fattet, vil Riksantikvaren sørge for at tinglysing av fredningsvedtaket for Tåtøy vestre slettes.

Hilsen

Sigrid Murud
seksjonssjef

Berit Rønsen
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Mottakere:

Kragerø kommune

Palamedes AS

Telemark fylkeskommune

Kopi til:

Fortidsminneforeningen

Fortidsminneforeningen - Telemark avdeling

Klima- og miljødepartementet

Kragerø og Skåtøy Historielag